

Oslo, 30. august 2013

Det Kgl. Kulturdepartement
Boks 8030 Dep
0030 OSLO

Høringsuttalelse til NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk

Norsk Luthersk Misjonssamband er glad for muligheten til å kommentere innstillingen om en helhetlig tros- og livssynspolitikk. Noe berører vår organisasjon direkte, ikke minst fordi vi driver en rekke skoler (både videregående skoler, folkehøgskoler, bibelskoler og høyskoler) og har et mangfoldig ungdomsarbeid – som delvis er organisert i en egen organisasjon.

Vi vil ikke kommentere alle utvalgets forslag, men primært konsentrere oss om forhold som enten direkte angår oss som organisasjon eller som har en overordnet betydning for samfunnets forhold til tro og livssyn. Vi kommenterer og drøfter først noen overordnede spørsmål og går deretter til konkrete kommentarer knyttet til de ulike kapitlene. Vi tar i større grad opp punkter der vi har kritiske innvendinger enn punkter der vi følger utvalgets tenkning. I arbeidet med denne høringsuttalelsen har vi samarbeidet noe med Normisjon, og deler mange av de samme vurderingene.

1. Innledende spørsmål

Vi kommenterer i liten grad **del I og II**, da dette mest handler om mandat og bakgrunn og om forståelsen av mandatet. La oss likevel nevne ett punkt som virker styrende for utvalgets videre arbeid, forståelsen av i hvilken grad det norske samfunnet er homogent eller pluralistisk. Samfunnet er utvilsomt mangfoldig med tanke på tro, livssyn og verdier. Dette må likevel balanseres mot to forhold. For det første er fortsatt en stor andel av befolkningen medlemmer av et kristent kirkesamfunn, i særdeleshet i Den norske kirke. Dette er et forhold som korrigerer ensidig vektlegging av pluralitet som beskrivelse av vårt samfunn og pluralisme som ønsket ideologi for livssynspolitikken. For det andre vil vi mene at media- og populærkulturen stiller oss overfor en ganske enhetlig verdiformidling – som i stor grad utfordrer mange av tros- og livssynsamfunnenes egne verdier. Det kan innebære en større enhetlighet i samfunnet enn antallet tros- og livssynssamfunn kan tyde på.

2. Prinsipielle spørsmål

Utvalgets drøfting av de prinsipielle spørsmålene i **del III** er innstillingens viktigste kapitler, fordi de er styrende for den praktiske delen av arbeidet. Utvalget skisserer fem modeller for den statlige politikken, men avviser vel i realiteten den modellen som

kirkeforliket i 2008 bygger på (modell 5, kulturarv) (**kap.7.5**). Slik går utvalget strengt talt utover sitt mandat (jfr. avslutningen av **kap.10.2**). Utvalget synes å ville prioritere sin modell 3 (mangfold) med modell 4 (velferd). Vi setter spørsmålstejn ved velferdsmodellen, der en legger opp til en viss overstyring av tros- og livssynssamfunn i samsvar med de til enhver tid rådende politiske oppfatninger. Vi mener det er mer relevant å henvise til mangfoldsmodellen, med dens ja til likebehandling og respekt for trossamfunns egenart. Samtidig vil vi ivareta viktige anliggender i kulturarvsmodellen med dens vekt på videreføring av overførte og identitetsskapende verdier som vi ønsker å bygge videre på.

Utvalgets skisserte prinsipper (**kap.9**) for en helhetlig tros- og livssynspolitikk synes rimelige, med noe unntak for hensynet til det som kalles ikke-diskriminering i punkt 6. Dette berøres allerede i **kap.8.8** der utvalget entydig stiller seg på Graver-utvalgets linje og i **kapitlene 20, 23 og 26** der prinsippene kommer til anvendelse. Vi kommer med nærmere kommentarer til disse kapitlene.

Utvalget har synspunkter på de paragrafene som ble endret gjennom kirkeforliket i 2008. I tråd med utvalgets avvisning av kulturarvsmodellen (**kap.7.5**) avviser utvalget i **kap.10.3** Grunnlovens nye § 2. Her støtter vi utvalgets mindretall som vil bevare den nye paragrafen og som understreker at et valg av prioriterte samfunnsverdier på ingen måte utfordrer likebehandling av trossamfunn. § 2 handler ikke om et trossamfunns rolle i samfunnet, men om hvilke verdier samfunnet og lovgivningen skal bygge på. Til forsvar for den eksisterende paragraf kan det føres både historiske og innholdsmessige argumenter. Innstillingen holder ved en anledning fram de historiske, men vi vil også holde fram ønskeligheten i å videreføre kristne og humanistiske verdier ut fra deres innholdsside både i drøfting av Grunnloven og senere i drøfting av skolens formålsparagraf.

Drøftingen av § 16 er prinsipielt annerledes, fordi den ikke handler om verdigrunnlag, men om et trossamfunns særstilling. Denne særstillingen er utvilsom i et historisk perspektiv, noe som kan forsvare at trossamfunnet nevnes spesifikt i Grunnloven. For samfunnsdebattens lengre linjer er det likevel nyttig å drøfte denne paragrafens viktighet og riktighet. Vi vil særlig utfordre Den norske kirke selv til å reflektere rundt og delta i det offentlige ordskiftet rundt dette.

Vi finner det noe paradoksalt at utredningen implisitt forutsetter at staten har én ideologi når følgende prinsipp legges til grunn: «Statens aktive tros- og livssynspolitikk må i sin utforming vurderes opp mot sentrale fellesverdier: demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling» (**kap.9.6**). Utvalget verdsetter at staten nylig ble konfesjonsløs, men mener samtidig at den skal styres etter såkalte «fellesverdier». Her vil vi mane til varsomhet. Det er problematisk hvis henvisning til omstridte verdier – som majoriteten av befolkningen muligens slutter opp om – brukes av staten for aktivt å motarbeide en religiøs organisasjon eller trossamfunn som ikke fullt ut deler disse verdiene. De som ønsker å tilhøre et religiøst fellesskap som for eksempel ikke støtter alle norske likestillingsidealer eller samlivsforståelse, blir dermed diskriminert. I realiteten opptrer staten dermed som en teologisk overdommer. Statens «aktive livssynspolitikk» fremstår aktivistisk – den skal fremme en teologi som er politisk korrekt og motarbeide teologiske standpunkter som oppleves problematiske.

3. Praktiske forslag

Vi er uenig med utvalgets flertall når de vil erstatte den eksisterende formålsparagrafen i skolen (**kap.11.2**). Det er ikke diskriminerende at formålet for skolen uttrykker ståstedet til det massive flertallet i befolkningen, så lenge minoritetene sikres en likestilt rett til å starte og drive alternativ undervisning.

Vi støtter den vurderingen av religiøst nærvær i Forsvaret som utvalget legger fram i **kap.11.3** (jfr. også **kap.15.4**) der vekten legges på at trossamfunnene selv har oppgaven med å ivareta sine respektive medlemmers behov. Det forutsettes at Forsvarets ledelse gir dette rom og at det stilles offentlige midler til rådighet for en slik tjeneste innenfor Forsvaret.

I samsvar med sin særegne posisjon både historisk og numerisk, er det naturlig at Den norske kirke kan ha en rolle ved bestemte anledninger i folket (**kap.11.4.1**). Det er viktig for Den norske kirke at dette ikke forstås som et bidrag som uttrykker en slags «civil religion». I den grad stat og kommune ved anledning inviterer og engasjerer Den norske kirke med tanke på større tilstelninger og tildragelser, må kirken inneha sin rolle og gi sitt bidrag i samsvar med sin tro og ikke som politisk legitimasjon.

Vi er enig i at stat og kommune skal gjennomføre sine valg helt uavhengig av alle trossamfunn, også Den norske kirke. Det er prinsipielt svært uryddig at valg til Den norske kirkes råd avholdes i en form for samorganisering og samlokalisering med kommune- og stortingsvalg (**kap.11.4.2**).

Vi støtter utvalgets prinsipielle tanke om at sykehusene er forpliktet til å tilby alle pasienter samme tilgang på hjelp og støtte fra deres respektive livssynssammenheng (**kap.15.5**). Hvert trossamfunn må sikres retten til å utøve sin tjeneste i samsvar med egen trosbasis.

Vi støtter utvalgets mindretall når de står opp for trossamfunnenes rett til å beholde vigselmyndigheten på vegne av staten (**kap.17.6.2**). Der er ingen krav i folket om å endre den nåværende ordning. Ekteskapsloven av 2009 gjør også at de fleste trossamfunn vil ha behov for å utforme sine ritualer for ekteskapsinngåelse etter en annen norm enn den statlige, fordi de fleste trossamfunn forstår ekteskapet som en ordning mellom to av motsatt kjønn. En inngripen i vigselretten vil derfor kunne forstås som en statlig handling for å ensrette praksis i samsvar med det politiske flertall. Den generelle tenkning i utvalgets arbeid taler i mot en slik statlig inngripen for å styre tro og livssyn. Utvalgets flertall synes derfor å være i konflikt med egen prinsipiell tenkning på dette punktet.

Vi er enig med utvalgets flertall i at muligheten til å delta på gudstjeneste inn mot jul og påske fastholdes i den offentlige skolen, og at det presiseres at også andre trossamfunn kan invitere sine elever til tilsvarende markering av deres høytider (**kap.19.4.2.3**). Vi støtter også utvalget i deres ja til at tros- og livssynsgrupper blant elever skal ha (lik) rett til virksomhet i skoletiden på en slik måte at det også legges til rette for bruk av skolens rom til dette.

Vi gir sterk støtte til utvalgets mindretall når de argumenterer for at det også i helse-tjenestens førstelinje skal være rom for reservasjonsrett med tanke på deltakelse i medisinske inngrep og handlinger som etisk er knyttet opp mot liv og død, særlig applisert på spørsmålet om abort **kap.20.3**.

Utvalget er svak i sin vurdering av retten til saklig forskjellsbehandling ved ansettelser i tros- og livssynssamfunn (**kap.20.5**). På dette feltet kolliderer utvalgets stramme holdninger med deres overordnede tanke om et livssynsåpent samfunn. Blant annet synes de å være i konflikt med de retningslinjer som Landsrådet for norske ungdomsorganisasjoner (LNU) har samlet seg om. Dette er påfallende. Utvalget unngår helt spørsmålet om trosbaserte virksomhet bør ha en avgjørende rett til selv å definere på hvilken måte ulike stillinger er rettet mot virksomhetens trosmessige formål. Det blir for snevert å avgrense dette til prester, pastorer, imamer, teologiske lærere o.l.

Fra vår side er det viktig å presisere at seksuell legning, som vi forstår synonymt med «seksuell orientering» i utvalgets ordbruk, aldri bør være akseptert som grunn til forskjellsbehandling. Derimot vil ganske mange trosbaserte virksomheter kreve retten til å vektlegge søkeres seksuelle livsstil og samlivsform. Det ligger i trosbaserte virksomheters natur å se lære og liv under ett. Vi fremstår i realiteten som hyklerske hvis vi som organisasjon fremfører en etisk veiledning som ansatte står fritt til å leve i strid med. Et krav til livsstil må derfor forstås som en del av den bekjennelsesplikten som vil ligge til grunn ved tilsetning. Dersom trosbasert virksomhet ikke får anledning til å vurdere livsstil opp mot trosbaserte verdidokumenter ved tilsetning, svekker staten trosfriheten.

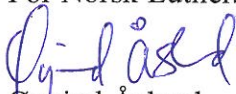
Det prinsipielle ved disse spørsmålene kommer tilbake i **kap.23.4.2.2**. I drøftingen av trossamfunns rett til å forskjellsbehandle ut fra syn på kjønnetes ulikhet, støtter vi sterkt mindretallets ja ut fra respekt for trossamfunnetes indre forhold, og uten at dette skal føre til økonomiske sanksjoner. Det legges opp til at et kristent trossamfunn som skiller mellom menn og kvinners tjeneste, slik at øverste styre bare består av menn, kan bli nektet statsstøtte. Misjonssambandet er per i dag ikke et trossamfunn. Tilskuddsordningen berører dermed ikke vår organisasjon. Men vår organisasjon ledes av et hovedstyre som bare består av menn. Ordningen er begrunnet teologisk. Vi vurderer det slik at et trossamfunn som benytter en tilsvarende teologisk eller ideologisk argumentasjon vil bli diskriminert av staten. Det innebærer en reell krenkelse av trosfriheten og kan ramme svært mange – deriblant Den katolske kirke, Den ortodokse kirke og det store flertall av muslimske menigheter.

Utvalget er unødig problematiserende overfor det faktum at en del kristne trossamfunn er kommet lengre i utvikling av statsstøtteberettigede skoler og institusjoner enn andre trossamfunn (**kap.26.1.1**). Det er urovekkende at et stort mindretall i utvalget vil gå så langt som å frata bibelskolene all statlig støtte.

Vi skulle ønske utvalget var mer radikalt i spørsmål om støtteordninger (**kap.26.1.2**). Både staten og de frivillige organisasjonene vil med tanke på byråkratiet være bedre tjent med å kutte ut dagens momskompensasjonsordning til fordel for fullt momsfritak for frivillige organisasjoner, herunder alle tros- og livssynssamfunn. Vi er enig i prinsippet om at Den norske kirke regnes inn i samme ordning som de øvrige tros- og livssynssamfunnene.

Utvalgets flertall vil, i strid med LNU, stramme inn vilkårene for statsstøtte til barne- og ungdomsorganisasjoner som ikke er enig i den statlige norm for seksuell forståelse og praksis (**kap.26.2**). Dette bryter radikalt med utvalgets overordnede tanke om livssyns-åpenhet i samfunnet, da det vil diskriminere store deler av den trosbaserte aktiviteten blant barn og unge med økonomiske virkemidler. Utvalgets flertall mener i realiteten at staten bør kunne stille spesifikke ideologiske krav til mottakere av statsstøtte. Dette vil vi protestere sterkt i mot. Det er uholdbart at staten forskjellsbehandler et spesifikt barne- og ungdomsarbeid på bakgrunn av ideologi og teologi.

For Norsk Luthersk Misjonssamband

Øyvind Åsland
generalsekretær